

6

ZENGİNLİK-FAKİRLİK

عَنْ مُعَاذِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُبَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَمِّهِ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
لَا بَأْسَ بِالْغِنَى لِمَنْ اتَّقَى وَالصَّحَّةُ لِمَنْ اتَّقَى خَيْرٌ مِنَ الْغِنَى وَطِيبُ النَّفْسِ مِنَ
النَّعِيمِ

Muâz b. Abdillâh b. Hubeyb babasından, o da amcasından rivâyet ettiğine göre Peygamber (s.a) şöyle buyurdu: **“Müttakî için zenginlikte sakınca yoktur. Müttakî için sağlık, zenginlikten daha hayırlıdır. Gönül hoşluğu nimettendir”**⁴⁶.

46 İbn Mâce, Ticârât, 1; Ahmed b. Hanbel, V, 372, 381; Hâkim, *Müstedrek*, II, 3. Zehebî'ye göre hadisin isnadı *sahihtir*.

AÇIKLAMA

İbn Mâce'nin *Süneninde*, "iktisâdî teşebbüslere teşvik" (el-hass ale'l-mekâsib) bab başlığı altında yer alan bu hadisin râvisi diyor ki: Biz bir mecliste idik. Derken Peygamber (s.a) geldi. Peygamber'in başında (duş aldığı) bir işaret olarak su eseri vardı. İçimizden biri, "Bugün sizi gönlü hoş ve zinde görüyoruz" dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a) "Evet, Allah'a hamdolsun!" diye cevap verdi. Sonra cemaat zenginlikten bahsetmeye başladı. İşte bunun üzerine Rasûlullah'ın (s.a) yukarıdaki hatırlatmada bulunduğu görülür.

Hadis metninde geçen ve takva kökünden gelen *müttakî* kelimesi, Allah'tan korkan, günahlardan sakınan ve helâl-haram hududunu bilen kimse demektir. Hadis ve fıkıh âlimi Nevevî, "Takva, hesap gününde zarar veren/mahcup eden şeylerden kaçınmaktır" derken, fıkıh ve tefsir âlimi Beyzâvî, "Şerîat örfünde müttakî, âhirette zarar verecek şeylerden kendisini (dünyada iken) koruyan ve kollayan kimsedir" diye açıklama getirir. Takva kelimesi *salâhı*, müttakî kelimesi de *sâlihî* çağrıştırır.

Tuğyan içinde istiğnâ hali, yani mal ve servetin getirdiği büyüklenme zaafıyla Allah'ı ve O'na kulluğu unutma durumu, imanın tahribata uğraması demektir. Bu ise ciddi ve derin bir gafflet anlamına gelir. Çünkü üstesinden gelinmeyen istiğnâ hali ve tekebbür duygusu, insanı Allah'tan uzaklaştırdığı gibi, içinde yaşadığı toplumdan da koparacaktır.

Bu itibarla, Yüce Kur'an'ın "Sakin, kendilerini denemek için onlardan bir kesimi faydalandırdığımız dünya hayatının süs ve câzibesine gözlerini dikme! Rabbinin rızık ve nimeti daha hayırlı ve daha kalıcıdır"⁴⁷ meâlindeki âyeti ile Rasûl-i Ekrem'in, "Benden sonra, sizin hakkınızda

47 Tâhâ 20/131

en çok korktuğum şeylerden birisi, dünyanın ziynet ve câzibesinin size açılmasıdır”⁴⁸ ve “Zenginlik mal çokluğuyla değildir. Bilakis zenginlik göz tokluğudur, gönül zenginliğidir”⁴⁹ mânasındaki hadisleri, dengeli ve sağlıklı yaşamak isteyen müslümanın hatırından hiç çıkmamalıdır.

Yüce Kur’an’ın, insanlar arasında çok yaygın olan kazanma hırsının, onları Allah’a ibâdet ve O’nu zikirten alıkoymaması gerektiğini hatırlatması da bu sebeptendir:

“(Bunlar öyle) kimselerdir ki, onları ne ticaret ne de alış veriş Allah’ı anmaktan, namaza devamlı ve duyarlı olmaktan, zekât vermekten alıkoymaz. Onlar, kalplerin ve gözlerin dehşetle döneceği günden korkarlar”⁵⁰. Kezâ, cuma ezanı ile birlikte alış verişin bırakılarak namaza gidilmesi gerektiği hususu da Rabbimizin açık bir talimatıdır. Ayrıca Kureyş sûresinde, Kureyş kabilesinin emniyeti sağlanarak yaz ve kış ticaret kervanları vasıtasıyla kavuştukları refahın kadrini bilmeleri, bir şükür borcu olarak Allah’a kulluk etmeleri gerektiği hatırlatılır.

Helâl ve meşrû yoldan elde edilen servet, nerede ve nasıl harcayacağını bilen bir zengin için büyük bir imkândır. Aslında zenginin elindeki servet, Allah Teâlâ tarafından ihsan edilen bir emanettir; onun muhafaza ve tasarrufundan sorumludur. Gereği yerine getirilen zenginliğin, saadet vesilesi bir imkân olduğunu söyleyen Peygamberimiz (s.a), fakirlik fitnesinden Allah’a sığınmakta⁵¹, Allah’tan iffetli kılmasını ve başkasına muhtaç etmemesini niyaz etmekte⁵² ve “Allah takva ve maviyet sahibi zengini sever”⁵³ hadisiyle

48 Buhâri, Zekât, 47; Müslim, Zekât, 123.

49 Buhâri, Rikâk 15; Müslim, Zekât 120; Tirmizî, Zühd, 40.

50 Nûr 24/37

51 Buhâri, Deavât, 39; Müslim, Zikir, 49; Nesâî, İstiâze, 17; İbn Mâce, Dua, 3.

52 Müslim, Zikir, 72; Tirmizî, Deavât, 72; İbn Mâce, Dua, 2; Ahmed b. Hanbel, I, 389.

53 Müslim, Zühd, 11; Ahmed b. Hanbel, I, 168.

zengininin nasıl bir yapıda olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nevi açık beyanları karşısında artık Rasûl-i Ekrem'in, "Allahım, beni miskin olarak yaşat, miskin olarak canımı al ve miskinler zümresinde haşret!"⁵⁴ şeklindeki duasıyla tevazu, mahviyet, zühd ve kanâat ahlâkını kastettiği anlaşılmaktadır.

Nitekim İbn Kuteybe (v. 276/889) şöyle der: "Sanki Hz. Peygamber, Allah'tan kendisini cebbârlardan ve mütekebbirlerden kılmamasını ve onların zümresinde kendisini haşretmemesini istemiş gibidir. Söylediklerimizi doğrulayan bir delil de şudur: Rasûlullah (s.a) eğer Allah'tan fakirlik mânâsında miskinliği istemiş olsaydı, Allah onu bu isteğinden menederdi. Çünkü Allah, onun ruhunu kendisine verdiği birçok ganimetle zengin bir halde kabzetmiştir. Medine'deki bahçeleri, malları ve Fedek arazisi gibi miras bırakan bir şahsiyet için "fakir olarak öldü" denemez. Allah şöyle buyurur: "O, seni yetim bulup barındırmadı mı? Şaşırmış bulup da yol göstermedi mi? *Fakir iken seni zengin etmedi mi?*"⁵⁵. Rasûlullah (s.a) Peygamber olarak gönderildiğinde ve vefatı anındaki hali Allah'ın buyurduğu hususa delalet eder. Çünkü o, fakir olarak Peygamber oldu, zengin olarak ruhu kabzolundu. Bu da, onun Rabbinden istediği miskinliğin fakirlik olmadığını gösterir".

Gerçekten de, Ebû Zerr el-Gıfârî gibi servet yığılması ve zühd konusunda çok titiz sahâbîlerin dahi normal hayatlarını sürdürecektense kadar mal edindikleri ve zengin kesimden maddî talepte bulunan bir sınıf oluşturmadıkları tarihî bir hakikattir. Zenginlik ve fakirliğin birer hal olduğunu söyleyen Endülüslü âlim İbn Hazm, üstünlüğün ancak amel ve takvada olacağı ve muhacir fakirlerinin sadece fakir oldukları için değil, amel-leri daha fazla olduğundan dolayı cennete önce girecekleri görüşündedir.

54 Tirmizi, Zühd, 37; İbn Mâce, Zühd, 7.

55 Duhâ 93/6-8